

DEMİRCİ, Ümit Özgür (2009): Ardahan Yöresi Bedduaları, Lânet Kitabı (Editör: Emine Gürsoy NASKALİ) Kitabevi yayınları, s. 291- 301.

ARDAHAN YÖRESİ BEDDUALARI

* Ümit Özgür DEMİRCİ¹

Bu çalışmada Ardahan'ın yerli ilçeleri ve köyleri olarak adlandırılan yörenin bedduaları incelenmiştir. Çalışmada ilk önce Ardahan ili hakkında coğrafi bilgi verilmiştir. Daha sonra ilin etnik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Bedduaların incelendiği bölümde ise ilk önce beddualar alfabetik sıra ile verilmiştir. Sonra ise bunların hangi durumlarda söylendiği üzerine bir tasnif denemesi yapılmıştır. Tasnif edilen beddualar içerisinde anlamını sadece bu yörenin insanının bileceği beddualar açıklanmıştır. Hem bu yörede hem de ülkemizin pek çok yerinde kullanılan ve anlamı hemen herkes tarafından bilinen bedduaların ise tekrara düşmemek için açıklaması verilmemiştir. Beddualar, Ardahan ilindeki yerli boyların ağız özellikleri ile verilmiştir. Yine transkripsiyon işaretleri her kelimedede kullanılmamıştır, sadece yöresel ağız özelliklerini yansıtan kelimelerde kullanılmıştır. Ayrıca derlenen beddualarda özellikle dikkat çekici bir yön de Ardahan yerli ağızlarında kalınlık-incelik uyumunun bazı kelimelerde bozulmuş olmasıdır.

Ardahan ili Doğu Anadolu bölgesinin kuzeyinde yer almaktadır. Doğusunda Gürcistan, güneyinde Erzurum ve Kars, batısında ise Artvin ili bulunmaktadır. Toplam yüzölçümü 4. 842 km² dir. Ardahan ilinin Posof, Damal, Hanak, Çıldır ve Göle olmak üzere beş tane ilçesi vardır. Ardahan ilinde halkın etnik yapısı Yerliler, Terekemeler ve Türkmenlerden oluşmaktadır. Yerliler genelde Hanak ve Posof ilçelerinde, Terekemeler Çıldır ilçesinde, Türkmenler ise Damal'ın tamamı ve Hanak ilçesinin bazı köylerinde yerleşmişlerdir. Göle ilçesinin etnik yapısı ise biraz daha karışıktır. Burada Terekeme Türklerinin yanı sıra bu bölgeye dışarıdan göç ederek gelen Kürt kökenli vatandaşlarımız da oldukça fazladır. Terekeme Türkleri bu bölgeye Orta Asya'dan gelen Azeri kökenli Türklerdir. Bu bölgede Türkmen olarak adlandırılan, boylar ise bu bölgeye Maraş altı denilen ve Gaziantep ile Kahramanmaraş arasındaki bölgeden gelen Alevi kökenli vatandaşlara verilen isimdir.²

Bizim beddualarını inceleyeceğimiz grup ise yörede yerli olarak bilinen ve umumiyetle Posof ve Hanak ilçelerine yerleşen boyların beddualarıdır. Yörede yerli olarak adlandırılan bu Türk boyu, yöreye 12. yüzyılda gelen Hıristiyan Kıpçak boylarının torunlarıdır.³ Ayrıca çeşitli tarihi ve siyasi sebepler sonucunda buraya kitleler halinde gelen Hazar ve Sabir Türkleri ile Oğuz Türklerini de içlerinde eriten bu Kıpçak Türkleri bu bölgeye yerleşmiş ve Ardahan ilinde en eski teşekküle sahip Türk kolu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴ Ben de kendi memleketim olan Ardahan ilindeki bedduaları derleyerek bunları ilim âlemine tanıtmayı amaçladım. Burada geçen bedduaların tamamı Ardahan ilinde yerli olarak adlandırılan Kıpçak boylarına aittir. Tabii burada bazı bedduaların bu yöredeki Terekeme ve Türkmen Türklerinde de kullanıldığını söyleyebiliriz. Ancak ben burada kendim de Ardahan-Hanak yerlisi olduğum için çok daha iyi bildiğim yerli ağızlarındaki bedduaları ele alıp incelemeyi daha uygun gördüm.

Ardahan yöresinin bedduaları:

Adın bata
Adın ellere miras kala
Afat ola canan yapuşa
Ağzi kılli
Ağzın kapana
Ağ edesin kan kusasın

* Marmara Üniversitesi Türk Dili Doktora Öğrencisi.

² ERCİLASUN 2002, s: 31- 46.

³ ERCİLASUN 2002, s: 31- 46.

⁴ ERCİLASUN 2002, s: 32, 33.

Ah edip ah eşitesin
Ahırın puc ola
Al yeşil tuvağ taħmiyesin
Allah belanı versin
Allah canını alsın
Allah sana dert vere derman vermiye
Allah sana uyuz vere ırnağ vermiye
Andıran ala
Ataş yiyessin
Ataşlara gelesin
Ayahlarına kara su insin
Başına benim kadar taş düşsün
Bemurat olasın
Bir soluħluğ olasın
Boħcan dügli çala
Bor boħça açmiyesin
Boynun altında çala
Boyun devrüle
Canın attık karnın atığ görmiye
Canın ıhsın
Canına ataş düşe
Cigerin ağızından tüküle
Cigerin taħtalarda toğrana
Çire gibi yanasın
Ellerin kırılsın
Ekmek atlı sen yaya olasın
Emedenluğ olasın
Gerdanından vurulasın
Gezen dert karnına girsin
Gidişin ola dönüşün olmiye
Gölgen yere düşmiye
Gözün kor ola
Ėesretin gözünde çala
Her nereye gidersen balta kesmez buz ola
Her tiken dağda kurda kuşa yem ola
Hevesin kursağında çala
Ėuyun batsın
Ėuyu ne ki suyu ne olsun
İki gözün önüne aa
İt ile alamete kurt ile kıyamete kalasın
Kan kusasın
Kara Ėaberin gele
Kara karga
Kara yere giresin
Kara yola gidesin
Kudura tağlara düşesin
Kökün kuriye
Murat almiyesin
Nar ola canan yapuşa
Ocağın sönsün
Omurgan çevrüle belin büküle
Oturduğun yerde gugga kalasın
Ölöp kurtulmiyesin kalıp da sürünesin
Ömründe gülmiyesin
Seni farş olasın

Seni gorba gor olasın
Seni çor tuta
Seni hêçbir şeye ulaşmıyesin
Seni kat kut olasın
Seni katlanasın
Seni paklanasın
Seni parça tike olasın
Seni yarılarda kalasın
Seni yekti kalasın
Sicahta ayrana sağıhta yorgana muhtaç kalasın
Son gülüşün ola
Suratın döne
Suratın tüküle
Suratını it göre
Suya sabuna hesret kalasın
Toprağ başına
Tuttuğun tal elinde kala
Ügi yapıli
Üstüne güneş vurmasın
Üstüne şer gele
Veran olasın
Yurdun yuvan tağıla
Zehir girsın boğozuna
Zor ile zorlanasın tor ile torlanasın
Zukkum yıyesin

Bedduaların hangi durumlarda söylendiği üzerine bir tasnif denemesi:

1) Ölümle ilgili olan beddualar:

Bu bölümdeki beddualar, söylenilen kişinin ölümünü isteyen ve özellikle karşıdaki kişiye çok kızıldığı zaman söylenen beddualardır.

Adın bata
Adın ellere miras kala
Allah canını alsın
Ataşlara gelesin
Bir soluhluğ olasın
Boynun altında kala
Boyun devrüle
Canın çıhsın
Emedenluğ olasın
Gerdanından vurulasın
Gidişin ola dönüşün olmiye
Gorba gor olasın
Gölgen yere düşmiye
Her tiken tağda kurda kuşa yem ola
Kara haberin gele
Kara yola gidesin
Kara yere giresin
Oturduğun yerde gugga kalasın
Seni parça tike olasın
Seni paklanasın

Son gülüşün ola
Suratın döne
Toprağ başına
Üstüne güneş vurmasın

Bazı bedduaların açıklaması:

Emedenluğ olasin: “Emeden” yörede “aniden” anlamındadır. Yani bu beddua aniden ölesin anlamında kullanılmaktadır.

Gorba gor olasin: Burada geçen “gor” mezar anlamındadır. Gorba gor olmak ölüp mezara girmek ve mezarda toprakla karışmak, anlamındadır.

Her tiken tağda kurda kuşa yem ola: Burada kullanılan “tike” parça anlamındadır. Ölesin ve vücudunun her parçası dağdaki kurtlara yem ola anlamındadır.

Kara haberin gele: Kara haber “kötü haber” anlamındadır. Kötü haber olarak da ölüm kastedilmektedir.

Kara yola gidesin: Kara yol olarak kastedilen kara topraktır. Kara yola gitmek, ölmek ve kara toprağa girmek anlamındadır.

Oturduğun yerde gugga kalasin: Yörede “gugga” kelimesi, yerde diz üstü oturmak anlamındadır. İnsanın oturduğu yerde aniden ölmesi ve orada öylece kalması demektir.

Seni paklanasin: Yine buradaki “paklanmak” aslında temizlenmek anlamındadır. Ancak beddua olarak paklanmaktan kasıt söylenen kişinin yeryüzünden yok olup gitmesidir.

Seni parça tike olasin: “tike” kelimesi paramparça olmak anlamındadır. Yani paramparça olarak ölesin demektir.

Suratın döne: Yine ölümle ilgili olan bu bedduada ölüp da mezara konan insanın yüzü kibleye doğru çevrilir. Yani burada kast edilen ölesin ve yüzün de kibleye doğru çevrile.

Toprağ başına: Bu bedduada ölesin ve başının üzerine toprak atalar ve seni toprağa gömeler denmektedir.

Üstüne güneş vurmasın: Yine ölen ve toprağa gömülen insanın üzerine güneş vuramayacağı için burada da ölüm kastedilmektedir.

2) Beddua söyleyen, kötü söz söyleyen veya kötü haber verenlere edilen beddualar:

Ağzi kıllı: Ağzı kıllı “köpek” demektir. Özellikle bazı durumlarda beddua edilen kişi köpeğe benzetilir ve ağzı kıllı şeklinde söylenir.

Ağzın kapana: Söylenen kötü sözün bir daha söylenmemesinin istendiği durumlarda, kullanılır ve ağzın kapana da bir daha böyle konuşamayasın, anlamındadır.

İt gibi ürür: Tıpkı köpek gibi havlar, anlamındadır.

Kara karga: Yine kara karganın hep kötü haber getirdiğine inanılır. Bundan dolayı kişinin sevmediği haber getirene söylenir.

Ügi yapılı: “Ügi” baykuş demektir. Türk gelenek ve göreneklerinde baykuş hep olumsuz anlamlarda kullanılır. Yani genelde kötü haber getirir görüşü hâkimdir. Burada da “ügi yapılı” deyimiyile tıpkı baykuş gibi kötü haberler veriyor, anlamındadır.

3) Beddua edilen kişinin rezil olmasının istendiği durumlarda kullanılan beddualar:

Seni farş olasin: Bedduada geçen “farş” kelimesi Farsça bir kelimedir ve “ortaya çıkarma, açıklama, ayar etme” anlamlarındadır. Yani seni herkese rezil olasin anlamındadır.

4) Bir mala zarar verme, istenmeyen bir şeyin yapıldığı durumlarda kullanılan beddualar:

Ellerin kırılın: Ellerin kırılma da bir daha bu işi yapamayasın, demektir.

5) Kişilik bozukluklarında söylenen beddualar:

Ḥuyun batsın
Ḥuyu ne ki suyu ne olsun

6) İstenilen herhangi bir eşyayı sahibi vermeyince söylenen beddua:

Andıran kalsın: Yörede çok yaygın olarak kullanılan bu tabirde, o eşyanın bir daha hiç kullanılmayacak duruma gelmesi kast edilmektedir.

7) Birinin malını mülkünü yeme, haram yiyenler için söylenen beddualar:

Afat ola canan(canına) yapuşa
Ataş yiyesin
Nar ola canan yapuşa
Zehir girsin boğozuna
Zukkum yiyesin

Bazı bedduaların açıklaması:

Afat ola canan yapuşa: Arapça “*afet*” kelimesi “*büyük felaket*” anlamındadır. Bu bedduada dermanı olmayan belalar ya da hastalıklar sana değsin ve bir daha kurtulmayasın, anlamındadır.

Ataş yiyesin: Burada “*ateş*” kelimesi yöresel ağız özelliği ile “*ataş*” şeklinde kullanılmaktadır. Haram yediğin şeyler ateş olsun ve canına yapışsın, ömür boyu ateşin azabı ile kalasın, demektedir.

Nar ola canan yapuşa: Yine “*nar*” Arapça ateş anlamındadır. Haram yediğin şeyler ateş ola ve canına yapışa, denmektedir.

8) Nefret edilen birini görünce söylenen beddualar:

Suratın tükülsün
Suratını it görsün

9) Derdine derman bulamamasını isteme durumunda söylenen beddualar:

Aḥ edip aḥ eşitesin
Aḥırın puc ola
Allah belanı versin
Allah sana dert vere derman vermiye
Allah sana uyuz vere tırnaḥ vermiye
Ayaḥlarına kara su insin
Bemurat olasın
Canın çattık karnın katıḥ görmiye
Canına ataş düşe
Cigerin taḥtalarda toḡrana
Çire gibi yanasın (çire= çıra)
Ekmek atlı sen yaya olasın
Ḥesretin gözünde kala
Her nereye gidersen balta kesmez buz ola
Hevesin kursaḡında kala
İt ile alamete kurt ile kıyamete kalasın
Kudura taḡlara düşesin
Murat almiyesin
Ocaḡın sönsün
Ölüp kurtulmiyesin kalıp da sürünesin

Seni h c bir Şeye ulaŐmiesin
Seni yarılarda kalasın
Seni yekti kalasın
Sicahta ayrana saĐuhta yorgana muhtaç kalasın
Suya sabuna hesret kalasın
Tuttuğun  al elinde kala
Veran olasın
Yurdun yuvan  aĐıla

Bazı bedduaların açıklaması:

AĞırın puc ola: Arapça “*ahir*” son anlamındaki kelime burada “*ağır*” Őeklindedir. Yine burada geçen “*puc*” kelimesi ise kötü, berbat anlamındadır. Yani sonun çok kötü olsun, berbat olsun.

Her nereye gitsen balta kesmez buz ola: Balta kesmeyen buz, çok sert buz demektir. Őansının olmaması kastedilmektedir. Durdine aradığın dermanı bulamayasın, bulman için de Őansın olmaya anlamındadır.

Ocağın sönsün: Oca  kelimesi “*hane, ev*” anlamındadır. Evin dağılsın, yok olsun anlamındadır.

Seni yarılarda kalasın: Burada “*yarılarda*” kelimesi “*yarı, tam olmayan*” anlamındadır. Yani her ne iŐ yapsan sonuna ulaŐamayasın, anlamındadır.

Veran olasın: Veran “*viran*” demektir. Seni viran, periŐan olasın anlamındadır.

Seni yekti kalasın: Buradaki “*yekti*” yetim anlamındadır. Beddua edilen kişinin yetim kalmasını istemek anlamındadır.

10) Beddua edilen kişinin evlenememesini isteme durumunda söylenen beddualar:

Al yeşil tuvağ taĐmiesin (tuvağ= duvak) (taĐmiesin= takmiasın)
BoĐ an d Đli kala (d Đli= düĐümlü)
Bor boĐ a a miesin

11) Beddua edilen kişinin iyileŐmez hastalık veya sakat, k r vb Őekilde olmasını isteme:

AĐ edesin kan kusasın
CiĐerin aĐzından tüküle
Gezen dert karnına girsin
G z n kor ola
İki gözün önüne aĐa
Kan kusasın
Omurgan  evrile belin büküle
Seni  or tuta
Seni kat kut olasın
Seni katlanasın

Bazı bedduaların açıklaması:

Seni  or tuta: Buradaki “* or*” kelimesi iyileŐmez hastalık, dert, illet anlamındadır. Seni iyileŐmez hastalıklar tuta, bir daha iyileŐmeyesin, demektir.

Seni katlanasın: Bedduadaki “*katlan-*” fiili sakat kalmak, anlamındadır. Beddua edilen kişinin sakat kalmasını istemektedir.

KAYNAKÇA:

AKTUNÇ 2001 Hulki AKTUNÇ: Büyük Argo Sözlük, YKY Yayınları (3. Baskı) İstanbul.

AYVERDİ 2006 İlhan AYVERDİ: Misalli Büyük T rk  Sözlük (3 cilt) Kubbealtı Yayıncılık, İstanbul.

- CAFEROĞLU 1942** Ahmet CAFEROĞLU: Doğu İllerimiz Ağzından Toplamalar,
İstanbul.
Derleme Sözlükleri, T.D.K. 1996, Ankara.
- DEVELLİOĞLU 1997** Ferit DEVELLİOĞLU: Osmanlıca-Türkçe
Ansiklopedik Lugat (14. Baskı) Aydın Kitabevi, Ankara.
- ERCİLASUN 2002** Ahmet Bican ERCİLASUN: Kars İli Ağızları, T.D.K. Ankara.
- KARAHAN 1996** Leylâ KARAHAN: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması,
T.D.K. Ankara.
- KIRZIOĞLU 1953** M. Fahrettin KIRZIOĞLU: Kars Tarihi, 1. Cilt, İstanbul.
- Tarama Sözlükleri**, T.D.K. 1996, Ankara.